

Bioekonomikas nozīme sabiedrības veselības uzlabošanā

Diāna Arāja

*Rīgas Stradiņa universitāte,
Zāļu formu tehnoloģijas katedra, Latvija*

Ievads. Ilgtspējīga attīstība balstās uz trīs pamatprincipiem – daba, ekonomika un sabiedrība, un bioekonomika ir viens no instrumentiem līdzsvara sasniegšanai, pārejot uz pilnīgu, noslēgtā cikla ekonomiku, kurā viena procesa atliekprodukts ir otra procesa izejmateriāls. Nepieciešamība attīstīt bioekonomiku – “pēcnaftas ekonomiku” – balstās uz prognozēm, ka līdz 2050. gadam pasaules iedzīvotāju skaits sasniegs 9 miljardus, un ir nepieciešami atjaunojami dabas resursi, lai nodrošinātu veselīgu pārtiku, ražotu materiālus, enerģiju un citus produktus. Eiropas Savienības izaugsmes stratēģijā “Eiropa 2020” ir sevišķi uzsvērtā bioekonomikas nozīme gudrai un zaļai izaugsmei Eiropā. Eiropas Komisijas 2012. gadā pieņemtajā stratēģijā “Inovācijas ilgtspējīgai izaugsmei: Eiropas bioekonomika” ir definēti sabiedrības problēmu risināšanas galvenie mērķi (pārtikas drošība, ilgtspējīga dabas resursu apsaimniekošana, klimata pārmaiņu samazināšana un adaptācija tām, darbavietu izveidošana un Eiropas konkurētspējas saglabāšana) un saskaņotas bioekonomikas attīstība.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir izvērtēt bioekonomikas nozīmi sabiedrības veselības uzlabošanā. Mērķa sasniegšanai ir analizēti statistikas dati un Eiropas Savienības politikas dokumenti, kas saistīti ar bioekonomikas attīstību, kā arī izvērtēti prioritārie pasākumi bioekonomikas principu ieviešanai, ņemot vērā to ietekmi uz sabiedrības veselību.

Rezultāti. Eiropas Savienībā (ES) ir vērojama bioekonomikas attīstība: ES dalībvalstu bioekonomikas uzņēmumu gada apgrozījums tuvinās 2 triljoniem *euro*, un tajos ir nodarbināti vairāk nekā 22 miljoni cilvēku jeb aptuveni 9% ES darbaspēka. Prognozējams, ka katrs ES finansētajā bioekonomikas pētniecībā un inovācijā ieguldītais *euro* līdz 2025. gadam radīs 10 *euro* pievienoto vērtību. Vairākās ES dalībvalstīs, piemēram, Dānijā, Īrijā, Nīderlandē, Somijā un Vācijā, ir ieviestas bioekonomikas stratēģijas. Zināšanu ietilpīga bioekonomika iekļauta arī 2013. gadā pieņemtajā Latvijas Viedās specializācijas stratēģijā, kas paredz augstākas pievienotās vērtības radīšanu, kā arī jaunu materiālu un tehnoloģiju radīšanu tradicionālajās tautsaimniecības nozarēs. Nozīmīgākie bioekonomikas pasākumi, kas ietekmē sabiedrības veselību, ir saistīti ar veselīgas pārtikas ražošanu, atkritumu apsaimniekošanu un izmantošanu enerģijas ieguvei, vides veselības uzlabošanu un viedo biotehnoloģiju ieviešanu. Īpaša nozīme šo mērķu sasniegšanā ir bioloģiskajai lauksaimniecībai, tomēr tās attīstība ievērojami variē ES dalībvalstu vidū. Latvijā bioloģiskās lauksaimniecības platības aizņem aptuveni 10% no kopējām lauksaimniecībā izmantojamās zemes platībām, kas pārsniedz ES vidējo rādītāju, un reģistrēto bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumu skaits pieaug, 2015. gadā sasniedzot 3615 uzņēmumus. Bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas pieprasījuma pieaugums ES pārsniedz piedāvājuma pieauguma tempus, kas sniedz papildu attīstības iespējas uzņēmumiem.

Secinājumi. Izpētes rezultāti ļauj secināt, ka Latvijā ir atbilstoši vides apstākļi bioekonomikas principu ieviešanai, un īpaša uzmanība būtu jāpievērš bioloģiskajai lauksaimniecībai, jo tā sniegtu ātrāku labvēlīgu ietekmi uz sabiedrības veselību. Tomēr bioloģiskās lauksaimniecības izmaksas ir augstākas nekā tradicionālās lauksaimniecības, tādēļ būtu nepieciešams valsts atbalsts, arī ES strukturālo pasākumu finansējuma piesaistei.